

EUROPEAN INFLUENCES IN REFORMING SOCIAL STRUCTURES OF MODERN ROMANIA

Florin Nacu, PhD, Researcher, "C.S. Nicolaescu Ploșor" Institute of Social Research and Humanities, Craiova

Rezumat: Încă de la revoluția din 1821, s-a resimțit necesitatea reformării structurilor sociale. În eforturile de a se realiza modernizarea, un rol important l-a avut dialogul intercultural. Regulamentele Organice, Convenția de la Paris din 1858, reformele domnitorului Alexandru Ioan Cuza, Constituția de la 1866 cu amendamentele ei ulterioare sunt dovezi ale influenței culturii politice din Estul dar și din Vestul Europei. În acest articol, scopul esențial este acela de a surprinde exact influențele externe în gândirea structurilor sociale românești moderne, pornind de la specificul românesc.

Cuvinte cheie: *structuri sociale, dialog intercultural, influențe, modernizare*

Abstract: After the Revolution of 1821, the necessity of reforming the social structures was strongly resented. During the efforts of accomplishing the modern thinking, a main role belonged to the inter-cultural dialogue. The Constitutional Rules, Paris Convention of 1858, Statute of ruler Cuza, Constitution of 1866 with amendments are proves of the cultural influences for East and West of Europe. In this article, the main purpose is that to highlight exactly the external influences in thinking of social structures of modern Romania, starting from their appropriate pattern.

Keywords: *social structures, inter-cultural dialogue, influences, modernisation*

Prima jumătate a secolului al XIX-lea a reprezentat pentru Principatele Române o epocă de importante transformări politice, al căror impact asupra societății a fost considerabil. Revenirea la domniile pământene după 1821, complicatul stadiu al relațiilor ruso-otomane, reglementat prin Convenția de la Akkerman, dar mai ales prin Tratatul de la Adrianopol, au atras implicit ideile modernizatoare. Ocupația militară rusească din 1829, până în 1834 a fost gândită ca o etapă premergătoare anexiunii Principatelor. Curtea de la Petersburg a dorit să intervină asupra cadrului instituțional românesc, realizând sub directa sa supraveghere cele două Regulamente Organice, intrate în vigoare în 1831, respectiv 1832¹.

Aceste așezăminte legislative trebuiau să pună o stavilă ideilor occidentale de reformă, de luptă pentru emancipare, însă aveau menirea de a face posibilă recuperarea unui decalaj pe care Principatele îl aveau în raport cu statele europene.

Imediat după 1821, plecat în mai multe călătorii europene, boierul luminat Dinicu Golescu a realizat o lucrare emblematică *Însemnare a călătoriei mele*, în care a dezvăluit decalajele imense dintre spațiul românesc și cel occidental. El a fost tatăl fraților Golești, cu un rol fundamental în revoluția de la 1848. Moartea sa prematură l-a împiedicat să continue opera științifică de teoretizare a cadrului instituțional intern².

¹Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, *Enciclopedia de istorie a României*, vol. I, București, Editura Meronia, 2001, p. 65.

²Dinicu Golescu *Însemnare a călătoriei mele Constantin Radovici din Golești făcută în anul 1824, 1825, 1826*, Editura Eminescu, București, 1971, p.16.

Perioada 1831-1848, numită „reglamentară” a cunoscut pe de o parte schimbări controlate, iar pe de altă parte intensificarea ideliilor reformatoare de factură revoluționară occidentală.

Pe aceeași scară putem include contribuția lui Ion Cămpineanu, cel care redactase *Act de unire și independență* și *Osăbitul act de numire a suveranului*. Erau acte care doreau să contracareze efectele negative ale „Actului adițional” impus de puterea suzerană și puterea protectoare prin care doreau să controleze orice inițiativă internă de dezvoltare care nu întrunea acordul lor³.

Totuși, în epoca regulamentară, Principatele cunosc regenerarea unor instituții precum armata, școala în limba națională, existența unui sistem fiscal unitar, sistem de reglementare a muncii, chiar dacă dezavantajos pentru clăcași (țăranii dependenți), țăranii liberi și meșteșugari.

Revoluția de la 1848 pregătită de pleiada de societăți secrete revoluționare create pe tot parcursul Europei a arătat că sistemul european reacționar, întemeiat de Sfânta Alianță trebuia înlăturat. Dacă în Moldova, vecinătatea cu Rusia făcea imposibilă declanșarea unei revoluții, în adevăratul înțeles al cuvântului, în Țara Românească, revoluția a triumfat, astfel că Proclamația de la Islaz din 1848 a devenit un proiect constituțional. Revoluționarii moldoveni ajunși la Brașov și la Cernăuți, în Transilvania și în Bucovina au continuat să realizeze programe în care structurile sociale erau pe aceeași treapăt cu libertatea națională.

Convenția de la Balta Liman, impusă după înfrângerea Revoluției cu ajutorul direct al Rusiei a adus cea mai puternică formă de subordonare instituțională a Principatelor. Domnitorii erau asimilați unor „înalți funcționari otomani”, având o putere redusă de acțiune.

Izbucnirea „Războiului Crimeii” din 1853, pe fondul încercării Rusiei de a da o lovitură „omului bolnav” al Europei, Imperiul Otoman și Congresul de Pace de la Paris din 1856 au adus „problema românească” în atenția Europei. Practic, ideea unui stat românesc realizat printr-o unire formală a Țării Românești și a Moldovei era un prim pas pe calea unor viitoare reforme.

Emigrația revoluționară românească de la 1848, animată de ideea unei revoluții europene, tendință generală pe bătrânul continent, s-a reorientat spre o bogată corespondență diplomatică, prin care factorii de decizie internaționali ca Anglia și Franța, puteri victorioase în Războiul Crimeii să fie de acord cu realizarea statului român modern.

Clasa politică românească generată de revoluția din 1848 a pus Europa în fața faptului împlinit, impunând dubla alegere a colonelului Alexandru Ioan Cuza, atât în Moldova, cât și în Țara Românească.

Practic, se puneau prima cărămidă la temeliea statului modern românesc și, implicit la cea a modernizării structurilor sociale. Pașoptiștii erau aproape în unanimitate fii de boieri. Ei studiaseră în Apus, intraseră în cercurile influente din jurul cancelariilor occidentale, publicaseră opere cu caracter social, politic, științific.

Nicolae Bălcescu, Gheorghe Magheru, frații Golești, frații Brătianu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza au realizat că problema structurilor sociale are o importanță vitală pentru politica românească viitoare.

Alexandru Ioan Cuza a avut inițiativa accelerării ritmului acțiunilor interne de

³Vladimir Osiac, *Istoria modernă a României*, Editura Universitaria, Craiova, 1999, p.147.

unificare legislativă și instituțională, la 24 ianuarie 1862 România fiind unificată pe deplin. Un prim pas pe calea reformelor, „secularizarea averilor mănăstirești”, necesar pentru a realiza o reformă agrară, prin recăpătarea controlului național asupra unei însemnate părți a pământului țării, a fost inspirat de măsuri care fuseseră luate și în alte state europene cu tradiție cu mult timp înainte.

România totuși era într-o situație deloc fericită, aceea a menținerii unui sistem învechit de tip medieval de gestiune a raporturilor dintre proprietari și țăranii aserviți, de îngreunare a vieții țăranilor liberi. Accentuat sub fanarioți acest sistem continua să-și producă efectele chiar și după 1859⁴.

Totuși, problemele sociale mai aveau un adversar și în actul constituțional pentru Principatele Unite, Convenția din 1858. Ea îl obliga pe domn, ca reprezentant al puterii executive să interacționeze cu o Adunare, puterea legislativă care era compusă din mari proprietari, în marea ei majoritate, deoarece votul era unul cenziar, ca în majoritatea statelor europene.

Reforma agrară, ca și celelalte reforme modernizatoare nu ar fi trecut de Adunare, datorită dreptului acesteia de a vota împotriva actelor executive. Actul de la 2 mai 1864, în fapt o lovitură de stat dată de Alexandru Ioan Cuza, cu implicarea lui Mihail Kogălniceanu, „omul de la 2 mai”, șeful guvernului în exercițiu a însemnat un nou act constitutiv, *Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris* și o lege electorală, bazată pe vot cenziar, dar cu o participare mai largă.

Legea rurală din vara anului 1864 aducea practic cea mai radicală modificare a structurilor sociale din întreaga epocă modernă românească. O replică a acesteia va mai fi reforma agrară din 1921. Practic, domnitorul Alexandru Ioan Cuza prin profeticele cuvinte din proclamația care a însoțit adoptarea legii „de azi înainte aveți o patrie de iubit și de apărare”⁵ avea în vedere necesitatea absolută de a-i atrage pe țăranii, care furnizau baza oștirii române în apărarea țării și în câștigarea independenței acesteia, nu doar în ai obliga să facă acest lucru.

Alexandru Ioan Cuza a înțeles că trebuie să introducă reforme legislative. Codul Civil Napoleonian era, în opinia sa și a celor care i-au fost alături un document esențial. De aceea, juriștii români au reușit într-un termen relativ scurt să reformeze și acest sector, de o importanță deosebită. Astfel, introducerea căsătoriei civile, a legii însurățeilor, a funcționării superioare a instanțelor, așeza aplicarea legii pe principii noi, mult mai solide.

Legea instrucțiunii publice, care introducea învățământul obligatoriu, susținut de stat aducea la îndeplinire un alt obiectiv pașoptist, luminarea celor de la sate, deoarece mediul rural era locul unde locuia marea majoritate a populației⁶.

Modernizarea unui sistem de gestiune a arhivelor statului, deja prevăzut de Regulamentele Organice, întemeierea de școli superioare pe diverse domenii, întemeierea celor două Universități din Iași și București erau măsuri de scoatere la lumină a energiilor creatoare ale neamului românesc.

Până la abdicarea sa din 1866, Alexandru Ioan Cuza a impus României cel mai accelerat ritm de dezvoltare cunoscut vreodată în epoca modernă. Valoarea reformelor sale a

⁴Academia Română, *Istoria Românilor*, vol.VII, tom I, Editura Enciclopedică, București, 2003, p.21-27.

⁵Nichita Adăniloae, Dan Berindei, *Reforma agrară din 1864*, București, 1967, p. 35.

⁶*Istoria Românilor*, vol.VII, tom II, p.138.

fost înțeleasă de urmașul său, Principele Carol de Hohenzollern Sigmaringen, care a dat României primul așezământ fundamental din istoria românilor, cunoscut drept Constituție, Constituția din 1866⁷.

Aceasta a fost realizată după modelul Constituției Belgiei, acest model fiind ales deoarece această țară cunoscuse un ritm de dezvoltare deosebit pe plan mondial, ajungând ca în aproape două decenii de la independență să aibă statut de putere colonială.

Astfel, chestiunea structurilor sociale adusă în prim plan de reformele domnitorului Alexandru Ioan Cuza cunoștea o etapă superioară, fiind strâns legată de chestiunea electorală.

Cucerirea independenței de stat a României și recunoașterea acesteia în 1880 de toate statele lumii a dus, la 14 martie 1881 la proclamarea Regatului României⁸.

În perioada 1876-1888, România a cunoscut lunga guvernare liberală⁹. Liberalismul românesc, călit în focul revoluției pașoptiste este puternic influențat de liberalismul european. Toți istoricii, economiștii sau oamenii politici români recunosc influența occidentală a liberalismului. Desigur că acest curent nu a fost scutit de controverse, de dispute, este cunoscut faptul că au existat grupări moderate sau radicale. Totuși, liberalismul românesc este legat pentru totdeauna de numele fraților Brătianu, de numele lui Mihail Kogălniceanu, de cele ale fraților Golești, C.A. Rosetti sau D.A. Sturdza. Liberalii români și-au concentrat atenția asupra adaptării ideologiei liberale la specificul românesc. Liberalismul românesc a dat numeroase guverne în epoca modernă, deși legea electorală favoriza, datorită condiției cenzitare ascensiunea grupurilor conservatoare. Totuși modelul european, occidental al sistemului politic românesc a făcut din Prinț, apoi din Rege un factor de mediere pe scena politică. Suveranul era cel care în momente cheie, preum cel din 1871 sau din 1907 a știut să realizeze păstrarea normalității politice.

Chestiunile sociale au continuat să reprezinte o provocare pentru clasa politică românească. Modernizarea instituțiilor, a infrastructurii, creșterea ponderii capitalului, a circulației acestuia, modificarea relațiilor de muncă între proprietari și angajați¹⁰ nu au ținut întotdeauna pasul cu creșterea nivelului de trai, majoritatea populației trăind aproape de limita sărăciei. La acestea se adăugau precaritatea din domeniul educațional și sanitar.

Necesitatea recuperării decalajului în domeniul infrastructurii făcea ca statul să contracteze împrumuturi financiare în condiții grele, care, de multe ori împiedicau îndeplinirea obligațiilor contractuale. Sunt binecunoscute în istorie chestiunea construirii căilor ferate și a modernizării principalului port românesc de la Marea Neagră, portul Constanța¹¹.

La fel ca în Occident, liberalismul a dominat scena politică românească în a doua jumătate a secolului XIX¹².

În preajma izbucnirii primului război mondial, necesitatea ducerii pe o treaptă

⁷Gheorghe Platon, *Istoria modernă a României*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1985, p. 210.

⁸Catherine Durandin, *Istoria Românilor*, Iași, Institutul European, 1998, p. 132.

⁹Ioan Scurtu, *Carol I. Istoria românilor în timpul celor patru regi*, vol. I, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 55.

¹⁰Gh. Matei, Damaschin Mioc, *Date cu privire la problema agrară în România la sfârșitul secolului al XIX-lea*, în „Studii. Revistă de Istorie”, anul XI/1958, nr. 5, p. 8.

¹¹Cornel Cârțână, *Structură și stratificare socială în România interbelică. Contribuții sociologice românești privind schimbarea și dezvoltarea socială*, în „Sociologie românească”, 2001, 1-4, p. 317-345.

¹²Mircea Iosa și Traian Lungu, *Viața politică în România. 1899-1910*, București, Editura Științifică, 1977, p. 243.

superioară a reformei agrare devenise un deziderat esențial pentru clasa politică românească. Profilul social al României se schimbase esențial de la momentul reformei din 1864, deși nu trecuse decât o jumătate de secol.

BIBLIOGRAFIE

1. Academia Română, *Istoria Românilor*, vol.VII, tom I, Editura Enciclopedică, București, 2003.
2. Adăniloae, Nichita, Berindei, Dan, *Reforma agrară din 1864*, București, 1967.
3. Cârțână, Cornel, *Structură și stratificare socială în România interbelică. Contribuții sociologice românești privind schimbarea și dezvoltarea socială*, în „Sociologie românească”, 2001, 1-4, p. 317-345.
4. Durandin, Catherine, *Istoria Românilor*, Iași, Institutul European, 1998.
5. Goleșcu, Dinicu, *Însemnare a călătoriei mele Constantin Radovici din Golești făcută în anul 1824, 1825, 1826*, Editura Eminescu, București, 1971.
6. Iosa, Mircea, Lungu, Traian, *Viața politică în România. 1899-1910*, București, Editura Științifică, 1977
7. Matei, Gh., Mioc, Damaschin, *Date cu privire la problema agrară în România la sfârșitul secolului al XIX-lea*, în „Studii. Revistă de Istorie”, anul XI/1958, nr. 5, p.1-14.
8. Osiac, Vladimir, *Istoria modernă a României*, Editura Universitaria, Craiova, 1999.
9. Platon, Gheorghe, *Istoria modernă a României*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1985.
10. Scurtu, Ioan, Alexandrescu, Ion Bulei, Ion, Mamina, Ion, *Enciclopedia de istorie a României*, vol. I, București, Editura Meronia, 2001.
11. Scurtu, Ioan, *Carol I. Istoria românilor în timpul celor patru regi*, vol. I, București, Editura Enciclopedică, 2001.